

סימן עג

פירוט נדר לשם התרתו

שאלה*

אשה שנדרה בעודה פנויה שלא תיהנה מקרבתו של איש ועתה נישאה ורוצה להתיר את נדרה. אולם אינה מסוגלת לפרט את הנדר בפני אנשים זרים. בעלה וכן רבו הם היחידים שיודעים את פרטי הנדר. כיצד ניתן להתיר את נדרה?

תשובה

נפסק בשו"ע יו"ד סי' רכח סי"ד קודם שיתירו צריך שיפרט להם הנדר והסיבה שבשבילה נדר. ואם לא פרט, אין התרתן התרה. ומיהו כשיפרוט לאחד מהמתירין, סגי.

א"כ די בכך שתפרט את הנדר רק בפני אחד מהדיינים. וא"כ צ"ע אם בעלה יכול לשמש כדיין. אמנם אפשר להתיר גם בקרובים כמבואר בשו"ע שם ס"ג, מ"מ א"א לצרף את הבעל כאחד מהמתירים, כי קרבתו של הבעל חמורה יותר, כמבואר בש"ך (סימן רלד ס"ק ע):

אע"ג דאמרינן לעיל סי' רכ"ח סעיף ט"ז דאין אדם יכול לעשות שליח לשאל על נדרו בעל שאני דאשתו כגופו דמיא ומה"ט אין הבעל מצטרף עם ב' להתיר נדרי אשתו.

אך אולי ניתן לסמוך על עצתו של הגרעק"א במהדו"ק סי' עג שדן במקרה דומה לשלנו:

אשר שאל לשית לו עצה, כי נדר גדול

נדר בדבר סתר, וכעת קשה לו לעמוד בו ורוצה לשאול עליו, אך יען שזה שבתו בעירו מעט ועדיין לא קים ליה בתושבי עירו מי המה מתי סודו, וא"א לו לפרט הנדר לפני מי, ואתו בחזר אחד רך בשנים כבר חמיסר אשר לבו סמוך עליו ובטוח בו, אבל חושש מעלתו למה ששמע בשמי שהזהרתי בדרשותי שלא ליקח מתירים כי אם אנשים שנתמלאו זקניהם, עצה קלה יש לי, והיא, שיקח רו"מ ארבעה מתירים ג' שנתמלאו זקנם והרביעי יהיה זה העלם איש סודו ולפניו לבד יפרט הנדר ודי בכך, דמדאורייתא אין צריך לפרט הנדר, ולגבי דרבנן דצריך לפרט הנדר שוב סמכינן אחזקה דרבא, והרי נפרט הנדר לפני אחד מהמתירים.

אף אנו נוכל לצרף את הבעל כדיין רביעי אך זאת רק אם נניח שפסול הבעל הוא מדרבנן. והסברה נוטה לזה. שהרי קרובים כשרים להתיר נדרים והבעל פסול רק משום שקרבתו גדולה יותר וא"כ מסתבר שזה רק מדרבנן, וא"כ ניתן לצרף את הבעל כדיין רביעי ויתר הדיינים יסמכו על כך שבפניו היא פירטה את הנדר.

אלא שהגרעק"א שם פקפק בזה משום שנמצא א' מהן קרוב או פסול כולם בטלים לדעת הכנה"ג, דגם בדיינים אם נמצא א' מהם קרוב או פסול כולם פסולים מיהו בסוף כתב:

* לרב אלחנן בן נון, רב הישוב שילה.

אך הר"ן (שם) כתב בשם הר"מ במז"ל בפ"ו מהל' שבועות (הל' ד):

דדוקא בבעל הוא דאיבעיא לן מפני שהבעל כאשתו אבל אדם אחר פשיטא לן שאינו נעשה שליח דצריך שיהא הנודר בפני המתירין והכי מוכח בירושלמי בפרק נערה המאורסה דגרסינן התם מהו להתיר ע"י תורגמן... מדבעיא אי מתירין ע"י תורגמן מכלל דפשיטא לו דע"י שליח אין מתירין. ואפילו למאי דמסקינן דעל ידי תורגמן שרי דוקא תורגמן משום דבעל הדבר נמי תמן קאי אבל ע"י שליח לא הלכך הכא בבעל דוקא הוא דאיבעיא לן.

וכן נפסק בשו"ע י"ד (סי' רכח סט"ז): צריך הנודר לבא לפני המתירין, כשיתירו לו, ואינו עושה שליח לשאול על נדרו. (ר"ן פ"ק דנדרים וב"י בשם הירושלמי וריב"ש סי' ש"ע).

אך יתכן שגם לדעת הר"ן הצורך בנוכחות הנודר בביה"ד הוא רק מדרבנן, כי מסברא אין לחלק בין הפרת בעל, שאין צורך שיתיר בנוכחות אשתו, להתרת חכם, וכמש"כ הראשונים שם. ולפי"ז י"ל שבבעל הקלו שיכול להיעשות שליח. וא"כ שליח כזה, שהוא רק מדרבנן, יכול להיות דיין.

ובפ"ת שם כתבו:

עיי' בב"י דרבו המתירין ע"י כתב זולת הריב"ש שכתב דנראה מדברי הרמב"ם דאפי' ע"י כתב אסור וראוי לחוש לדבריו ע"ש.

לפ"ז בשעה"ד אפשר קצת להקל. נמצא שניתן להשתמש בעצתו של הגרעק"א ולצרף את הבעל כדיין רביעי.

אך כפי שכתבתם גם רבו של הבעל יודע את פרטי הנדר, אלא שהיא כנראה אינה יודעת שהרב יודע והבעל ירצה מסתמא

ומ"מ נ"ל דיש לסמוך לומר דלא כדעת הכנה"ג ולהכשיר עכ"פ בג' גדולים והרביעי בן י"ג שנים.

והנה הגרעק"א סמך על כך רק בדוחק, אמנם גם בנ"ד המדובר בשעה"ד, אולם לא ברור לנו שאכן פסולו של הבעל להיות אחד מהמתירים הוא רק מדרבנן. לכן קשה לסמוך בנ"ד על עצתו של הגרעק"א. ובעיקר יש להעיר על עצה זו בנ"ד, שאם הבעל יהיה שליח האשה להתיר את הנדר צ"ע אם יוכל לשמש גם כדיין. עיי' גיטין (ה ע"ב):

שליח גט יכול למסור בפני שנים, קסבר שליח נעשה עד ועד נעשה דיין.

וכן פסק הרמב"ם (הל' גירושין פ"ז ה"ה): שליח שהביא גט אם היה השליח עומד שם בשענת כתיבת הגט וחתמתו הרי זה אומר בפני שנים בפני נכתב ובפני נחתם ואחר כך יתן לה בפניהם ותתגרש בו.

אלא ששם מדובר בקיום הגט או בעדות שהגט נכתב לשמה, שהיא תקנת חכמים, כמבואר שם. בעוד שהתרת נדרים היא מהתורה. מיהו יתכן שהצורך בנוכחותו של הנודר או שלוחו בפני הדיינים היא רק מדרבנן.

ועצם הצורך בנוכחותו של הנודר בפני המתירים תלוי במחלוקת ראשונים בנדרים (ה, ב): "בעל מהו שיעשה שליח לחרטת אשתו"?

הרשב"א פ' בשם התוס' דדוקא לחרטת אשתו הוא דקא מיבעיא ליה משום דשמא מתוך שקשה בעיניו שנדרה הוא מוסיף מדעתו על חרטה שאמרה לו. אבל אחר ודאי פשיטא ליה דנעשה שליח על חרטתה ועל חרטת חברו. כלומר אין צורך בנוכחותו של הנודר בביה"ד. וממילא כל השליחות היא רק מדרבנן.

ברירה שהבעל יהיה שליח אשתו לבקש בשמה התרה. צריך לצרף עמו עוד שלושה דיינים ובהרכב של ארבעה יתירו את הנדר.

להסתיר זאת ממנה. ולכן נראה שהטוב ביותר הוא, אם אפשר לצרף את הרב לדיינים המתירים, מבלי שהאשה תדע, ושני האחרים יסמכו עליו. אך אם אין

סימן עד

איש ואשה מי קודם?

ראשי פרקים

שאלה

א. שייכות האשה במצות לימוד תורה

ב. מעלת האיש משום חיובו במצוות יתרות

ג. האם האיש מקודש יותר מהאשה?

ד. תורתה של האשה מול קדושת האיש

מסקנה

* * *

שאלה

המשנה במסכת הוריות (יג, א) נקטה באופן סתמי:

האיש קודם לאשה להחיות ולהשב אבדה.

משום שכלל, חשיבותו של האיש רבה יותר מחשיבותה של האשה. ונשאלת השאלה: מה הדין כשהאשה הנידונית יודעת תורה ומקיימת מצוות, ומולה עומד איש בור ועם הארץ. האם גם אז נכון לקבוע שהאיש קודם לאשה ואין לערער על כך, או שהיא קודמת משום שכל מקרה צריך להשקל לגופו?

א. שייכות האשה במצות לימוד תורה

לכאורה, חשיבותו היתרה של האיש נובעת מכך שהוא מצווה בלימוד תורה, ולא האשה. ואמנם אשה פטורה מלימוד תורה כפי שדרשו חכמים "ולמדתם אותם את בניכם – ולא את בנותיכם" (קידושין כט, ב), אולם אם היא לומדת תורה בבחירתה

ודאי יש לה זכות, כמבואר בסוטה (כא, א). ואמנם זכות התורה המוזכרת שם אינה נוגעת לעצם הלימוד שלה, אלא בזה שהיא ממתינה לבעלה ומוליכה את ילדיה לבית הספר, ומסייעת בזה ללימוד התורה שלהם. אך הדברים קל וחומר, ומה סוטה זו שרק מסייעת ללימוד תורה של אחרים יש לה זכות, אשה שעוסקת בעצמה בתורה לא כל שכן. ואין לומר שמכיון שאסור לה ללמוד תורה בעצמה אין לה זכות בלימוד זה, כי בסוגיא שם משמע שלפחות לדעת חלק מן התנאים יש לה שכר על הלימוד עצמו. ויש לעיין בדברי הרמב"ם (הל' תלמוד תורה פ"א ה"ג), וז"ל:

אשה שלמדה תורה יש לה שכר אבל אינו כשכר האיש, מפני שלא נצטוו, וכל העושה דבר שאינו מצווה עליו לעשותו אין שכרו כשכר המצווה שעשה אלא פחות ממנו. ואע"פ שיש לה שכר צו חכמים שלא ילמד אדם את בתו תורה, מפני שרוב הנשים אין דעתם מכוונת